

A TERMELÉSI, A FEJLESZTÉSI FOLYAMATOK ELLÁTÁSA ÉS A VÁLLALATI INFRASTRUKTÚRA

KRÄMER ANTAL

Az 1970-es esztendőben végrehajtott szervezési intézkedések (vertikális integráció), majd az azt követő és az V. ötéves tervben felgyorsuló műszaki-fejlesztési beruházások jelentős mértékben növelték a fagazdasági vállalatok termelő kapacitását. Az ily módon megnövekedett kapacitások optimális kihasználása szükségszerűen megkövetelte a termelési és fejlesztési folyamatok műszaki ellátása színvonalának növelését, a vállalati infrastruktúra arányos fejlesztését.

A vállalati infrastruktúra adott fejlettségi színvonala mindenkor egy hosszabb történelmi fejlődés eredménye és az ország általános gazdasági fejlettségének, objektív gazdasági lehetőségeinek függvénye. (Az 1950-es évek erdészeti infrastruktúráját egy jó patkoló kovács, bognár és raktáros jellemezte.)

Mi is az infrastruktúra valójában?

Általános értelmezés szerint a termelési folyamatban, az új termék előállításában közvetlenül részt nem vevő, de ahhoz szorosan hozzátartozó gazdasági feltételek gyűjtőneve. Tehát mindazoknak a feltételeknek az összessége, melyek megléte nélkül az új termék előállításában foglalkoztatott termelők és termelési eszközök hatékonysága nem biztosítható. Színvonala meghatározó a vállalat további gazdasági-műszaki fejlődésére. Színvonalbeli elmaradottsága a további fejlődés gátolójává válik.

Az előbbi megfogalmazást alapul véve vizsgáljuk meg a vállalati infrastruktúrát a fagazdasági vállalatoknál az alábbiak szerint.

A fagazdaságban az utóbbi 25 esztendőben, de kiemelkedően az V. ötéves tervben a termelés színvonalában bekövetkezett ugrásszerű változás, szükségszerűen magasabb igényt is támasztott a vállalati infrastruktúrával és annak változásaival szemben. A gyakorlatban a munkaerő és a munkaeszköz ilyen irányú igényét kell kielégítenünk.

A foglalkoztatott munkaerő ellátási igénye

Ide soroljuk mindazokat a szolgáltatási és ellátási feladatokat, amelyek szocialista társadalmi adottságainktól, politikai elhatározásoktól, valamint adott életszínvonalunktól függően nélkülözhetetlenek a rendelkezésre álló munkaerő hatékony foglalkoztatása érdekében.

Ezek:

- a) Különböző rendeltetésű szociális létesítmények
- b) A termelési tevékenység irányításához szükséges irodaházak és berendezéseik, felszereléseik.
- c) A szolgálati lakások, illetve vállalati bérlakások.

- d) A nem telepített munkahelyek szociális létesítményei.
- e) A munkásszállítás eszközei, utazási hozzájárulás.
(Csak a szocialista társadalmak infrastruktúrájának jellemzői.)
- f) Étkeztetés különböző formái.
- g) Munka- és védőruha-ellátás.
- h) Munkavédelmi és szociális ellátás különböző formái.
- i) Közvetett ellátási feladatok (egészségügy, oktatás stb.).

Az új termék közvetlen előállításában üzemeltetett munkaeszköz ellátási igénye

Az itt jelentkező feladatok folyamatos ellátása meghatározó az erdészeti termelési gyakorlatban több ezer Ft/ó, az ipari üzemekben több tízezer Ft/ó önköltséggel dolgozó gépek, gépsorok egyáltalán és gazdaságos működésében. Ide soroljuk:

- a) A gépek üzemeltetéséhez szükséges alapellátást (szakszemélyzet, üzemanyag, kopó alkatrész stb.).
- b) Az esedékes szerviz- és javító szolgáltatást.
- c) A gépjavító műhelyeket és felszereléseiket.
- d) Az erdőgazdasági és ipari feltáró úthálózatot, a különböző rakodókat.
- e) Közvetett (tűzoltási felszerelések, energetikai berendezések stb.) ellátási feladatokat.

Az éves műszaki, fejlesztési, beruházási tervek összeállításánál gondos mérlegelés alapján meg kell tervezni, majd optimalizálni a vállalati infrastruktúra helyes arányát, szervezetét és működését. Alulméretezettség esetén kihasználatlanság, növekvő állásidők, veszteségidők, míg túlméretezettség esetén inproductív költségek terhelik a termelő tevékenységben érintett főágazatainkat (elviselhetőség határa).

Vállalati infrastruktúra a Mecseki EFAG-nál

Szervezeti felépítés

Az előbbieken vázolt feladatok végrehajtására vállalatunk központjában az alábbi szervezetet hoztuk létre:

- a) **Műszaki fejlesztési osztály** (4 fő)
Feladata: közép- és hosszútávú fejlesztési tervjavaslatok, tervek készítése, optimalizálási javaslatok előterjesztése a többi érintett osztály igényeinek koordinálásával.
- b) **Műszaki osztály** (4 fő)
Feladata: javítás, szervizszolgáltatás, TMK tervezése és szervezése, mély- és magasépítés műszaki ellenőrzése, energetikai feladatok irányítása és ellenőrzése. Országos Timberjack Szerviz irányítása.
- c) **Anyaggazdálkodási-ellátási osztály** (4 fő)
Feladata: anyag- és alkatrészellátás folyamatosságának biztosítása, Timberjack konszignációs raktár üzemeltetése.
- d) **Munkavédelmi osztályon** belül 1 fő szoc. pol. előadó a foglalkoztatott munkaerő szoc. pol. infrastruktúra igényeinek koordinálására, kielégítésének ellenőrzésére.
- e) **Igazgatási osztályon** belül 1 fő üzemorvos az egészségügyi, megelőző, időszaki és speciális orvosegészségügyi feladatok ellátására.

- f) *Személyzeti osztályon* belül 1 fő oktatási előadó a képzési, továbbképzési, általános oktatási feladatok végrehajtásának tervezésére és szervezésére.

Az erdészeteknél mérnök vagy technikus irányításával különböző létszámú és szakképesítésű kivitelező részlegek.

A termelési feladatokat közvetlenül végrehajtó erdészeteknél az infrastruktúra igények kielégítésére az előbb vázolt központi szervezet javaslatára a vállalat vezetőinek döntése alapján és abban részletezett mértékben kerül sor (mivel az igények általában meghaladják a lehetőségeket).

Így központi döntés alapján realizálódnak az infrastruktúra jellegű mély-, magasépítések és gépberuházások, jelentősebb összegű felújítások, anyag- és alkatrészellátás, szociális, egészségügyi és oktatásügyi ellátási feladatok.

Erdészeti hatáskörben kerülnek kivitelezésre a létesítmények, gépek és berendezések, TMK, szerviz, javító és felújítási feladatainak végrehajtása, azzal a megosztottsággal, hogy a speciális célgépek és berendezések (emelőgépek, Morbark aprító, kérgezőgépek, KSK árbócos kötélدارu, fűrészüzemek anyagmozgató berendezései stb.) műszaki ellátási feladatait a műszaki erdészet, míg a többi általános rendeltetésű és az erdészet állományában levő létesítmények, gépek és berendezések megfelelő műszaki állapotának fenntartásáról minden erdészet saját maga gondoskodik. Ehhez valamennyi erdészetünkben korszerű és megfelelően felszerelt szakműhelyek állnak rendelkezésre.

A szervezet személyi állománya:

- 7 fő mérnök
- 1 fő orvos
- 17 fő technikus
- 83 fő szerelő
- 14 fő kovács
- 13 fő esztergályos
- 13 fő lakatos
- 23 fő egyéb szakképzettséggel
- 60 fő gépkocsivezető, stb.

Az e területen foglalkoztatottak száma eléri a 230 főt, ami az összlétszámnak $11\frac{0}{10}$ -a, és a részükre kifizetett munkabér a felhasznált munkabérünknek $15\frac{0}{10}$ -a.

A szervezet technikai ellátottsága:

- 10 db javítóműhely 30 kocsiállással, komplett műhelyfelszereléssel (a műhelyszolgáltatás értéke 1981-ben 13 MFt),
- 1 db központi, 9 erdészeti alkatrészhely,
- 48 db munkásszállító gépjármű 538 férőhellyel (1981-ben 1,8 millió km futásteljesítménnyel, 14 MFt költséggel),
- 12 db személygépkocsi,
- 278 db szolgálati lakás és vállalati bérlakás,
- 9 db szociális épület,
- 11 db irodaház
- 109 db vágástéri melegedő 710 férőhellyel,
- 20 fős oktató bázis,
- 140 km I. o. erdei feltáró úthálózat,
- 20 db alsórakodó stb.

A felsoroltakból egyenéhányat kiemelve:

Szolgálati lakások a vajszlói erdészetnél

A műhelyek javító-szolgáltató tevékenysége, szervezete:

Minden termelő tevékenységet folytató egységünk önálló javító műhellyel rendelkezik. A műhelyeket az elmúlt esztendőben korszerűsítettük, illetőleg újakat építettünk.

Ezen felül pécsi székhellyel műszaki erdészetet tartunk fenn. Gazdaságunknál több éve jól bevált gyakorlat, hogy a termelőberendezéseket (gépeket, munkaeszközöket), a feladatokat végrehajtó erdészetek állományába helyeztük. Ebből kiindulva a műszaki ellátási-javítási gyakorlatban az *érdekeltséget* csak úgy lehetett biztosítani, hogy megfelelő javító bázissal láttuk el az erdészeteket, akiknek a gépek teljesítményéhez, üzemképességéhez közvetlen érdekelttsége fűződik.

A központi műszaki erdészet elsősorban a speciális gépek TMK-ját, javítását végzi:

Részlegei: I—II. gépkocsi szervíz, traktorjavító részleg, diagnosztika forgácsoló részleg, hidraulika, és daruszerelő részleg, alkatrészfelújító részleg. 1981-től új szolgáltatásként vállaltuk az országos Timberjack szervízt és javítást több-kevesebb sikerrel. A műszaki erdészetünk másik profilja a műszaki fejlesztésben dolgozó gépgyártó tevékenység, mely pl. 1981-ben 11,2 mFt termelési értéket, 2,1 mFt nyereséget ért el. (A vajszlói fűrészüzemi rekonstrukcióhoz legyártotta és beszerelte a teljes belső anyagmozgató berendezést: bontóasztalok, hossz-keresztzállítók, egyenkéntezők stb. 8,0 mFt értékben.)

A mély- és magasépítő kivitelező részleg az ilyen jellegű munkák saját rezsiz kivitelezésére szerveződött. Termelési érték: 21 mFt, nyereség: 1,5 mFt. A műhelyek javító szolgáltatásának termelési értéke 1981-ben 13 mFt (7 nyereséges, 3 veszteséges). A meglevő szabad kapacitásra kooperációs szerződéseket kötöttünk tsz-ekkel, ág-okkal, melynek keretében 8,8 mFt értékű szolgáltatást végeztünk külső szervek felé.

A pécsi műszaki erdészet (Nigriny Zoltán felvételei)

A műszaki erdészet *érdekeltségét* a munkák határidős ütemezésével, a vezetők ehhez kapcsolódó premizálásával, a dolgozók anyagi *érdekeltségét* meghatározott összegű mozgóbérrel biztosítjuk.

Gépüzem: termelő tevékenysége a vállalatnál 4,9 mFt nyereséget eredményezett.

Vállalaton kívüli szolgáltatással kooperációs szerződésekre: apríték termelést, szállítást, rakodást, vagonrakást, kérgezést stb. (tehát speciális erdőgazdasági munkát) végeztünk. Szolgáltatás értéke: 6,5 mFt.

Az elmondottakból következik, hogy úgy a javító, mint a gépüzemi kapacitásunkat az alaptevékenységek folyamatos ellátása érdekében kissé túlméreteztük.

Az így, esetenként rendelkezésre álló szabad kapacitást kooperációs szerződéseken keresztül idegenek felé értékesítettük.

A munkásszállítás:

Keressük a megoldást a megítélésünk szerint helytelen tendencia megszüntetésére és az általános nemzetközi gyakorlathoz való közeledés feltételeinek biztosítására.

Útépítés-úthálózat:

A megcsappant F. alap egyre valószínűtlenebbé teszi újabb feltáró utak építését, pedig azok szükségessége vitathatatlan. Ezért, mivel ezek az utak egyre inkább nemcsak erdőgazdasági, hanem egyéb (turisztikai, közjóléti stb.) feladatokat is szolgálnak, keresni kellene annak lehetőségét, hogy a 40⁰/₀-os ártámogatást a mezőgazdaság egyes területein gyakorlattá vált 70⁰/₀-ra fel emeljék.

Éves terveinkben az általam vázolt infrastruktúra jellegű költségek 1981-ben a fenntartási munkákban és különböző szolgáltatásokban elérték a 100 MFt-ot, az összes halmozatlan termelési költség 25⁰/₀-át, míg a műszaki fejlesztésben, beruházásban a 30 MFt-ot, a rendelkezésünkre álló összes 26⁰/₀-át.

Összefoglalva megállapítható, hogy:

- A vállalati infrastruktúra a termelő tevékenységet folytató ágazatok kiszolgáló rendszere, mely rendszer működésének hatékonysága meghatározó az alaptevékenységek hatékonyságára.
- Vállalaton belüli nagyságrendjét az éves tervek összeállításánál gondos mérlegelés és tervezés alapján optimalizálnunk kell.
- Alulméretezettségére a termelőkapacitások kihasználatlansága, túlméretezettségére meg nem térülő termelési költségtöbblet a jellemző.
- A fagazdasági tevékenységben a termelési és műszaki fejlesztési gyakorlatban az infrastruktúra jellegű feladatok részaránya nagy.
- E miatt, valamint a várható költségnövekedés miatt a végrehajtásban szigorúan költségtakarékos vállalati magatartásra van szükség.

A vékonyfa-apritékból nyerhető energiáról készített tanulmányt *H. Young*, a Maine-i Erdészeti Egyetem professzora, aki szerint az erdei biomassza az élő és elszáradt erdei fa- és cserjefélék föld feletti és föld alatti fa-, kéreg- és levélanyagának összes súlyával egyenlő. Az első feladat az összes erdei biomassza felleltározása. Ezt követően lehet megállapítani azt, hogy mennyit lehet ebből kitermelni energiacélra anélkül, hogy az a jelenlegi fafelhasználás területeit hátrányosan érintené. Az erdei biomassza-leltár meghaladja az energiacélra kitermelhető vékony fa, tuskó és csemete volumenét. Ebből következik az is, hogy az ilyen anyag kitermelésére alkalmas, gazdaságos berendezéseket mielőbb sorozatban kell gyártani. Az „energiaültetvények” létrehozása célravezető csak akkor lehet, ha a rövid vágásfordulóban megtermelt vékony fa ára az erdei termékek árlistájának nem az utolsó helyen lesz. Miért kell a 10 cm-es átmérőjű, gyorsan növvő faállományt kitermelni akkor, ha néhány év múlva papírfát, majd később furnér- és fűrészléket is termelhetünk belőle? A facsúcsok, a vékony fa, a tuskó és a gyökér mindig alkalmasak energiacélú hasznosításra. Az értékesebb választékokból származó bevétel útján térül meg maximálisan a teljes „beruházás”. Az elcserjésedett sariállományok területe is számottevő. Ezek évi szárazanyag-termelése elérheti a „klímax” állapotú lombdőkét. A világnak sok haszna lehet abból, ha az ilyen sariállományok kitermelésére megfelelő berendezéseket fejlesztenek ki és a kitermelt biomasszát energiatermelésre alkalmassá teszik.

(IUFRO-közl., ref.: *dr. Solymos R.*)

Az „Erdészeknek reklámozniuk kell magukat” (Foresters should advertise) igényli az USA Erdészeti Egyesületének alelnöke, a Magyarországon is járt *John C. Barber* a *Journal of Forestry* 1982. márciusi számában. Írásában kifejti, hogy erdészek gyakran aggályoskodnak azért, hogy a közvélemény nem értékeli megfelelően tevékenységüket. Ennek oka: kevés ember kapott eddig megfelelő tájékoztatást arról, hogy mi természeti erőforrásokat kezelünk, és mint szakma, egyáltalán léte-zünk. A bajt úgy lehet orvosolni, ha többet törődünk azzal, hogy tolmácsoljuk szerepünket másoknak. Ha tarvágást látnak valahol, a laikus alig ismeri fel, hogy ezt felújítás is követi, azaz tervszerű gazdálkodás folyik a kérdéses területen. Az erdészeket e miatt inkább tájrombolónak tartják, holott a közvélemény hatékonyabb tájékoztatása esetén lehetne azt a benyomást is kelteni: itt kézben vannak a dolgok, az egész azért történik, hogy a társadalom anyagi igényeit kielégítsük, egészségét jól szolgáljuk.

(Ref.: *Dr. Szodfridt I.*)